

REZUMAT

Nation-Building and the New Nationalism in Kazakhstan

Scientific coordinator:

Prof. univ. dr. *habil.* Sergiu MIȘCOIU

Ph.D. Candidate:

Alin ROMAN

CUVINTE CHEIE: Asia Centrală, Naționalism, Națiune, Lege Cutumiară, URSS, Autoritarianism.

Prima parte a lucrării se concentrează pe colectarea de informații suficiente pentru a forma o imagine clară asupra formării statului-națiune prin intermediul literaturii de specialitate. Teoria rezultată va fi aplicată ulterior, împreună cu elementele specifice ale statalității din Asia Centrală și Asia Interioară, pentru a identifica elementele comune, precum și diferențele dintre formarea statului-națiune în Europa și cea din zona noastră de interes. Studiul asupra surselor literare de specialitate ne-a permis să extragem elementele necesare într-o definiție clară și obiectivă a statului-națiune, impunându-ne să ne bazăm argumentele în jurul unei idei centrale, universal aplicabile: națiune = grup identitar autonom din punct de vedere politic.

Dezbaterea privind formarea și consolidarea națiunii a fost dezvoltată prin luarea în considerare a unui număr de criterii și a fost abordată din diferite unghiuri, iar pe baza acestor elemente au fost identificate două tradiții principale de interpretare: abordarea perennialistă (cunoscută și sub numele de primordialism) și cea modernistă. Principalul element care separă aceste două abordări este modul în care națiunea este caracterizată pe baza evoluției sale de-a lungul istoriei. Primordialiștii consideră că grupurile identitare - și, prin natura lor, națiunile - sunt atemporale și perene, în timp ce moderniștii vor semnala evoluția grupurilor identitare de-a lungul istoriei, în încercarea de a identifica cu exactitate momentul în care a apărut națiunea. Argumentele în favoarea unuia sau altuia s-au format pe baza unor criterii interdisciplinare: istorice, socio-politice, filosofice și antropologice.

Astfel, putem distinge între cei care au favorizat conceptul de stat-națiune (naționaliști) și cei care s-au opus acestuia într-o măsură mai mare sau mai mică (antinaționaliști). Totuși, această clasificare nu este dictată doar de prejudecăți, deoarece savanții au avut tendința de a medita asupra acestui subiect în funcție de pregătirea lor științifică sau socială: primordialiștii au avut tendința de a se regăsi în rândurile istoricilor și naționaliștilor, în timp ce moderniștii au avut tendința de a fi sociologi și antinaționaliști.

Cu rădăcini în termenul latin *natio*, conceptul de națiune a început să se dezvolte după prăbușirea Imperiului Roman de Apus și pe parcursul Evului Mediu, fiind folosit inițial pentru a desemna o calitate asociată unui anumit grup de oameni - nobilimea, meșteșugarii, breslele și syndicatele. Dacă vrem să înțelegem legătura dintre sensul latin al lui *natio* (naștere) și aplicarea termenului în definirea unui grup specific, trebuie să privim *natio* mai mult sau mai puțin ca pe un termen generic care încearcă să evidențieze o trăsătură sau o calitate înnăscută a grupului pe care îl descrie, o stare de existență sau o stare de lucruri imuabilă care caracterizează grupul în cauză. Acest lucru vine ca o evoluție sau o alterare a viziunii romane clasice asupra identității, deoarece *natio* nu ar fi termenul folosit pentru a desemna un grup specific de oameni - mai ales atunci când se referă la non-cetățenii din orașul-stat roman. În schimb, cuvântul *gens* ar fi echivalentul

interpretării medievale a lui natio, deoarece termenul gens ar îndeplini același rol: definirea unei trăsături înnăscute. Ideea de gens a jucat un rol esențial în evoluția societății romane, întrucât ar forma nucleul identificării sociale și al statutului, fiind folosită pentru a sublinia acele aspecte considerate importante pentru statutul cuiva:

- Comunitatea de origine - gens fiind folosită pentru a desemna originea;
- statutul social - desemnând clasa socială;
- patrilinealitatea și dinastia.

Primordialismul se caracterizează printr-o contextualizare frecventă, cercetarea perspectivelor hristice fiind subordonată proiectului național și cu un puternic accent pe narațiunea națională. În materie de istoriografie, națiunea a devenit, în aceste condiții, un cadru explicativ pentru înțelegerea trecutului istoric, mai degrabă decât un obiectiv de cercetare explorabil și deconstruibil.

Dacă subiectul națiunii a evoluat treptat după debutul Secolului Luminilor, circumstanțele socio-politice din secolul al XIX-lea au declanșat apariția unor studii și teorii dedicate. În centrul acestei mișcări academice se afla dezbateră privind rezultatul migrației triburilor germanice în Imperiul Roman de Vest. S-a conturat o fractură dictată de interpretarea diferită a procesului socio-politic pe care națiunea trebuia să îl parcurgă, adesea sub influența ideilor populiste remanente care au fost continuate după Revoluția Franceză.

Manifestarea abordării primordialiste a venit ca răspuns la disputa teritorială dintre francezi și germani pe tema regiunii Alsacia-Lorena, ambele tabere fiind interesate nu doar de asigurarea unei proprietăți de-jure asupra terenului, ci și de consolidarea pretențiilor sale prin argumente isterice. Prin acest proces, statul francez centralizat și-a legitimat pretențiile asupra unui teritoriu pe care îl considera ca aparținându-i, având în vedere importanța pe care o avea în formarea percepută a națiunii franceze.

Tezele primordiale promovează ideea că națiunea este o realitate atemporală, fiind legată de eternitate și de absolut, cu mult deasupra întâmplării mundane. Astfel, națiunea este privită mai puțin ca o comunitate politică stabilită de bunăvoie și mai mult fie ca o consecință predestinată a evoluției unei etnii, fie ca rezultat direct al unei intervenții divine deliberate. În această situație, rolul etnogenezei este prioritizat, fiind văzut ca fiind fundamental în formarea și funcționarea națiunii, față de care capacitatea grupului identitar de a se organiza politic devine secundară. Formarea etniilor a devenit principala preocupare a primordialiștilor, care au conceptualizat identitatea ca o problemă de liniaritate etnică, fiind de la sine înțeleasă pentru formarea națiunilor. Pentru majoritatea istoricilor primordialiști, etnogeneza a avut loc în cadrul unor cronologii ambigue - o chestiune care încă nu și-a găsit consensul în lumea academică și care continuă să fie dezbătută. Acordul este, totuși, că procesul de formare a unei etnii are loc în afara timpului perceptibil, trecând pe tărâmul imemorialului. Primordialiștii au depus un mare efort în

însușirea mitologiei culturale pentru crearea identității naționale, conferind procesului de etnogeneză o dimensiune divină, de multe ori în asociere cu fațete istorice și eroice.

Tezele primordiale au reflectat o necesitate a societății la momentul conceperii lor, funcționând ca instrumente în stabilirea și consolidarea statului-națiune și oferind temeuri pentru o evoluție ulterioară în dezbateră despre națiune.

Definițiile moderniste ale națiunii resping ideea că existența etniilor este singura justificare pentru nașterea națiunii și au căutat să înțeleagă apariția acesteia printr-o metodologie diferită. Un aspect specific al modernismului este utilizarea analizei prin deconstrucție, despărțind un "întreg" până la elementele sale de bază.

Ca o formă de opoziție față de primordialism, abordarea modernistă susține că, pe măsură ce normele societale tradiționale au fost practic șterse, entitățile politice emergente din Europa s-au angajat într-un proces îndelungat de instituționalizare a autorității - pe de o parte, ajutate de cadrul care a supraviețuit în depozite izolate, iar pe de altă parte, în conformitate cu noul peisaj etno-socio-cultural.

În ansamblu, tezele moderniste creează o bună platformă pe care istoria și evoluția națiunilor pot fi analizate, oferind o perspectivă științifică. Abordarea sa este mai obiectivă, mai puțin pasională și mai puțin predispusă la prejudecăți și la fabulații. Cu toate acestea, tezele moderniste nu țin cont de o multitudine de elemente legate de formarea și existența statului-națiune, mai ales din cauza relației lor contradictorii cu primordialismul, ceea ce explică minimalizarea aspectelor identitare, cum ar fi etnia.

Tezele care au fost investigate în primul capitol pun bazele pe care s-au construit alte argumente și, așa cum am înțeles din ceea ce au concluzionat multitudinea de cercetători menționați, identitatea este un concept în evoluție. Înțelegerea Kazahstanului înseamnă înțelegerea nomadismului central-asiatic, deoarece nomadismul este esențial pentru dezvoltarea identității în Asia Centrală.

Subiectul construirii națiunii în Asia Centrală și Interioară continuă să îi nedumerească pe cercetători, având în vedere particularitatea evoluției sociale specifice acestui teritoriu în cea mai mare parte a istoriei sale. Cercetătorii care și-au bazat studiul pe istorie au fost predispuși să tragă concluzii pripite, analizând modelul social din Asia Centrală prin prisma istoriei europene clasice și a teoriei sociale. Cu toate acestea, omisiunea lor este ușor de scuzat atunci când se ia în considerare istoria împletită dintre Europa și Asia Centrală. Această relație adesea unilaterală dintre cele două zone geografice a avut o influență majoră în dezvoltarea teoriei naționale în secolul al XIX-lea, fiind considerată un factor-cheie în efectul "bilei de biliard" al istoriei sociale.

Culturile clasice din Europa nu erau străine de ciocnirile cu grupuri nomade de - după cum spune Davies - călăreți, iar acest tip de relație va rămâne stabilit pentru o perioadă lungă de timp. Invazia hunică a rămas semnificativă din punct de vedere cultural datorită amplitudinii și succesului

său, hunii bătănd la porțile atât ale Constantinopolului, în est, cât și ale Romei, în vest - o performanță care va rămâne fără precedent.

Întrucât preocuparea savantă a rămas în mare măsură legată de activitatea Bisericii, cercetările ulterioare pe tema popoarelor migratoare și a imperiilor de stepă au fost limitate la lucrările sale. Cu toate acestea, astfel de lucrări prezintă o imagine inexactă a evenimentelor istorice și zugrăvesc o imagine exagerată a societății, având în vedere prejudecata clară a autorului lor original. În ciuda acestor neajunsuri, totuși, hagiografia creștină pune în perspectivă câteva lucruri importante care pot evidenția noțiunile de identitate.

Hunii erau văzuți nu ca un simplu inamic, ci ca o amenințare existențială la adresa creștinismului însuși. Acest lucru a creat o antiteză între cei invadați și invadatori, creștinii reprezentând corpul care menținea ordinea socială construită de administrația imperială romană și continuată - deși între linii religioase - de Roma ca sediu al creștinismului. Este posibil ca acest punct de vedere să nu reflecte cu exactitate sentimentul general resimțit în momentul invaziei hunilor, dar subliniază influența și controlul în expansiune al creștinismului - în special al catolicismului. Amenințarea hunică s-a remarcat într-adevăr prin succesul său militar în adâncul Europei, dar, în timp, a devenit un element de religie ca substitut al ideologiei. Hagiografia creștină zugrăvește o relație de antiteză care poate fi descompusă la motivul "binele împotriva răului", binele înglobând comunitatea de credincioși întruchipată de creștini, iar răul fiind necredincioșii - hunii.

Acest mod particular de gândire nu a apărut, însă, în lumea creștină. Culturile clasice sedentare din Europa au avut o istorie lungă și complicată de interacțiune și ciocnire cu popoarele nomade de stepă, cu un accent deosebit pe câmpiile care se află la nord de Marea Neagră. Grecia elenistică, a cărei influență a ajuns până pe țărmurile pontice, a intrat în contact direct cu sciții, un popor de stepă de origine iraniană, undeva în jurul secolului al VII-lea î.Hr.

Având în vedere contactul îndelungat dintre politurile și imperiile stabilite ale Europei clasice cu popoarele de stepă - pe care le numeau colectiv sciți - este clar că s-a format o definiție mai mult sau mai puțin clară a nomadului, care a permis populațiilor sedentare să aibă cel puțin o idee vagă despre societățile care existau în stepele de la Marea Neagră și Marea Caspică. Și, după cum am dedus până acum, aceste noțiuni au fost adesea influențate de stereotipuri și de prejudecăți, creând premisele în care s-a înrădăcinat în psihicul general o dihotomie între europenii sedentarizați și sciții/nomazii hoinari.

Aceeași atitudine poate fi descoperită atunci când se analizează folclorul și cronicile din Europa de Est medievală. Vecine cu stepele eurasiatice, politologiile din această regiune a continentului au fost în contact direct și neîntrerupt cu nomazii pastorali și au fost supuse unor fluctuații frecvente de pace și conflict cu aceste grupuri. Politologiile slave medievale din Europa de Est - cu exemplul lor cel mai notabil fiind Rusul din Kiev - au fost martorele evoluției autorității politice asupra stepei. O schimbare majoră în societatea stepică a fost înlocuirea fondului

identitar general al locuitorilor, grupurile iranice care formau cândva identitatea scitică fiind disipate sau absorbite de noua identitate dominantă: turcică.

Este de o importanță capitală să înțelegem faptul că acest proces de migrație nu a fost o împingere în masă a unor întregi grupuri etnice pe o axă de la est la vest și, în ciuda ciocnirilor inevitabile cu populațiile sedentare din zonele nou-ajunse, acestea au declanșat rareori deplasări în masă. În schimb, trebuie să privim formarea unor astfel de state de scurtă durată ținând cont de contextul în care au avut loc: autoritatea dispărută a unui imperiu cândva centralizat, lăsând în urmă comunități durabile. Ca urmare, având în vedere avantajul lor militar asupra unor astfel de zone, grupurile nomade ar fi decretat controlul politic prin suprapunerea unei guvernări dinastice peste structura de putere existentă, creând o clasă conducătoare care a extras tribut de la populația supusă. În timp, prin căsătorii mixte, prin adoptarea meseriilor și obiceiurilor locale și prin slăbirea clasei conducătoare, aceste popoare se vor integra treptat în fondul general, păstrând un număr tot mai mic de aspecte distinctive. În cazul Europei de Est, de mare relevanță este relația cu turcii kipchak. Urmărindu-și originile în pășunea mongolo-manciuriană, kipchacii au devenit rapid grupul dominant în stepa eurasiatică, creând o confederație de triburi care se întindea de la extremitatea vestică a Munților Altay până la câmpiile Dunării inferioare.

Un bun caz de studiu, Imperiul Mongol a răsturnat dinamica puterii în estul Europei, iar confederațiile Kipchak au căzut pradă agresiunii sale. Efectul traumatizant al invaziei mongole a trimis valuri în întreaga Europă încă o dată, schimbând modul în care identitatea era percepută de cei din afară. Termenul de scitic a ieșit vizibil din uz (deși a continuat să fie folosit pentru analize mai localizate sau în lucrări care respectau care dădeau dovadă de respect față de tradiția clasică), în locul său apărând noțiunea de tătar (adesea tătar în sursele occidentale). În mod similar, denumirea geografică a zonei a suferit o mare transformare, termeni precum Scythia sau Cumania ieșind din uz în favoarea lui Tartaria sau Terra Tartarorum.

În mod firesc, popoarele sedentare din Europa nu au avut nici dorința, nici nevoia de a înțelege întreaga complexitate a mozaicului socio-politic al societății nomade de stepă și au numit aceste popoare pe baza mediului lor natural, a punctelor lor comune sau a trăsăturilor lor politice principale: regiune de locuit, limbă, religie, model de viață socio-economică, identitate politică sau socială dominantă etc.

Prin urmare, nu ar trebui să fie o surpriză faptul că, având în vedere experiențele traumatizante din trecut și având în vedere perpetuarea acestor experiențe prin intermediul scrierilor Bisericii sau al surselor clasice și al călătoriilor din ce în ce mai frecvente ale exploratorilor în Asia Centrală și Interioară (de exemplu, Marco Polo, William de Rubruck, Giovanni da Pian del Carpine etc.), o noțiune specifică a nomadului eurasiatic a dăinuit de-a lungul timpului în conștiința europeană. Astfel, nomazii turco-mongoli au fost văzuți, pe drept sau pe nedrept, prin prisma unor stereotipuri mult timp după ce acțiunile lor militare împotriva statelor europene au luat sfârșit. Această idee era aceea că triburile nomade erau, în cea mai mare parte, anarhice, dezorganizate și adaptate la greutate, formând o societate robustă, predispusă la rapacitate și,

uneori, capabilă de acte de cruzime incalificabile. Nu ar trebui să fie o surpriză faptul că aceste idei au avut o influență în dezvoltarea ulterioară a științelor umaniste europene și a literaturii, reapărând în imaginația populară în timpul perioadei romantice. Popularizarea unor astfel de stereotipuri a creat o imagine inexactă a societăților nomade, principala concepție populară eronată fiind aceea că nomadismul eurasiatic era anarhic și caracterizat de mișcarea fără restricții a triburilor barbare libere.

Explorând aceste concepții eronate și contextul istoric în care s-au format, această lucrare încearcă să corecteze inexactitățile lor și să evidențieze rolul nomadismului în formarea poporului kazah și a statului kazah modern.

Secolele al XIX-lea și al XX-lea au venit cu progrese semnificative în teoriile științifice de interpretare a națiunii. Abordarea modernistă a subiectului națiunii și al evoluției naționale s-a bazat în mare măsură pe sociologie și antropologie, astfel încât să teoretizeze și să raționalizeze formarea statului și să analizeze factorii care au creat mediul în care statul-națiune a devenit o posibilitate. Ca urmare, crearea statelor naționale din Europa a devenit modelul standard care ar fi fost aplicat în mod universal de către sectorul implicat al mediului academic. Unul dintre rezultatele acestei abordări ar fi tendința de a înțelege evoluția societală non-europeană pe baza modelului european, precum și de a umple lacunele din înțelegerea noastră istorică prin imaginarea evoluției europene pre-naționale prin prisma dezvoltării societale non-europene.

Această idee ar conduce la consensul în științele sociale conform căruia statul, ca formă avansată de guvernare administrativă, avea nevoie de centralizare pentru a exista, creând o dihotomie cu entitățile non-statale (și, prin urmare, acefale), al căror mecanism de organizare internă se baza pe rudenia tribală. Având în vedere antiteza, societățile acefale erau considerate primitive. Este de observat că noțiunea de societăți primitive era, în multe privințe, legată de viziunile imperialiste sau de tendințele politice ale vremii, care o încorporau în abordarea ideologică a societății.

În cazul nomadismului din Asia Centrală, atât adepții modelului antropologic tribal segmentar, cât și susținătorii marxismului au minimalizat rolul pe care clasa socială l-a avut în formarea sistemului politic local, cel puțin în primele evaluări ale societăților din Asia Centrală și Asia Interioară. Acest lucru are mult de a face cu presupunerea că societatea primitivă este slab organizată și că nevoile sale se învârt în jurul celor de bază, imaginând astfel o lume în care nomadismul de stepă era, mai mult sau mai puțin, un ciclu de rătăcire de la o pășune la alta, restricționat doar de izbucnirea ocazională a unui conflict între grupuri concurente din punct de vedere teritorial sau perturbat de calamități de origine naturală sau antropică.

Celelalte abordări moderniste nu s-au distanțat prea mult de această tendință, sociologi precum Durkheim considerând clanshipul și tribalismul ca fiind una dintre etapele evoluției către un sistem politico-administrativ mai complicat. Analizând conceptele sale în ceea ce privește societatea primitivă și evoluția acesteia, putem deduce că Durkheim vede în esență clanul ca

fiind una dintre primele etape în formarea unei conștiințe colective și un precursor al societății moderne.

Așadar, care este sursa concepției științifice greșite despre nomadismul central-asiatic? Ei bine, așa cum am explorat pe parcursul acestui subcapitol, cea mai mare neînțelegere provine din metodologia utilizată de abordarea modernistă a națiunii și a construcției naționale. Este imposibil să recreezi formarea identității în rândul nomazilor eurasiatici fără a utiliza instrumentele pe care tezele moderniste le-au creat, dar angajarea lor în masă ar crea un număr mare de inexactități, ceea ce ar duce la un rezultat teoretic eronat. Și asta pentru că științele antropologice și sociologice care au constituit cadrul de creație al modernistei și-au tratat obiectul de analiză cu o abordare complet obiectivă, în maniera științelor exacte. Identitatea, însă, nu este rezultatul exclusiv al hazardului și poartă cu ea o subiectivitate răsunătoare. Națiunea, ca evoluție extinsă a unei identități mai mari, își are rădăcinile în parte în hazardul pe care modernștii au încercat să-l raționalizeze, precum și în subiectivitatea individuală a celor care i-au permis să ia formă.

În ceea ce privește forma de organizare întâlnită la nomazii din Asia Centrală, sursele oferă relatări diferite în funcție de natura interacțiunii. Cele care s-au confruntat sau au relatat acțiuni de violență săvârșite de popoarele din stepă tind, în general, să le prezinte ca fiind predispuse la război, presupunând, prin urmare, că societatea lor de origine este specializată în război. Pe de altă parte, sursele care au avut un contact mai direct cu aspectul civil al societății stepice conturează o imagine destul de diferită, descriind o societate stratificată care era suficient de capabilă să dezvolte și să mențină diverse instituții - unele specifice, altele generale.

Cazacii, ca unul dintre grupurile identitare în evoluție în cadrul orizonturilor etno-lingvistice în continuă schimbare ale popoarelor din Asia Centrală și Interioară, au continuat un model de evoluție socio-economică dezvoltat și perfecționat de-a lungul mileniilor de nomadism pastoral. În acest interval de timp au avut loc schimbări, în special în ceea ce privește cultura nativă a regiunii, dar, în afară de inovațiile care au facilitat în diferite grade procesele care stau la baza fenomenului de pastoralism, acesta a rămas în esență același.

În cadrul societăților nomade pastorale, manoralismul a fost absent, având în vedere imposibilitatea largă de așezare permanentă. Cu toate acestea, obștile se aflau sub jurisdicția dinastiilor aristocratice, nobilii domnitori fiind implicați în procesele judiciare și de luare a deciziilor în sarcina lor. Deși foarte mobili, nomazii depindeau totuși de pășuni pentru creșterea animalelor, ceea ce a dus la impozitare, deoarece utilizarea terenurilor era reglementată de autoritatea judiciară și aplicată marțial prin dreptul cutumiar.

Accesul la educație și posibilitățile economice mai mari ale aristocrației kazahe în declin au sporit coeziunea socială, deoarece absolvenții de rusă au preluat în cele din urmă poziția politică a tatălui lor. În cele mai multe cazuri, educația a fost urmărită din considerente practice, oficialii locali kazahi fiind conștienți de faptul că abilitatea de a vorbi limba rusă îi va lega în cele din

urmă pe copiii lor de funcții remunerate. Accesul la un învățământ superior de tip european pe teritoriul rusesc (concentrat în regiunile Orenburg și Volga) a stimulat crearea unei intelectualități kazahă în cadrul straturilor superioare ale societății. Personalități precum Shoqan Walikhanov sau Abay Kunanbaiuly s-au format în această perioadă, operele lor literare contribuind la dezvoltarea sentimentului național kazah. O astfel de educație a reușit să creeze un eșalon subțire, dar totuși important, al elitelor seculare. La rândul lor, astfel de absolvenți au contribuit la secularizarea educației în teritoriile kazahă. Naționaliștii conservatori și pan-turciștii au jucat un rol activ în propagarea rebeliunii, deoarece elita religioasă a îndemnat la participarea kazahilor musulmani la un "război sfânt" împotriva rușilor creștini. Naționaliștii progresiști (cum ar fi Bukeikhanov din Alash Orda) au încercat inițial să ajungă la un compromis cu regimul imperial, dar reticența Rusiei de a sprijini orice formă de acord cu kazahii a reușit să înstrăineze chiar și elita seculară cu vederi tipic occidentale.

Naționalismul din Kazahstan și procesul de construire a națiunii continuă să fie marcate de diviziunea tradițională formată pe baza orientărilor economice și ideologice: Nord vs. Sud; secular vs. conservator; progresist vs. tradiționalist. Status-quo-ul este menținut prin acceptarea unanimă a unei etnii și culturi comune în cadrul populației autohtone, dar divergențele apar ori de câte ori sunt puse în discuție politici sociale sau când o comunitate percepe o amenințare la adresa modului său de viață bine stabilit. Pe lângă faptul că trebuie să se confrunte cu poziția sa geografică precară și cu potențiale crize de separatism în cadrul grupurilor minoritare, Kazahstanul trebuie să găsească un echilibru între nevoile și dorințele populației autohtone, astfel încât să nu fie afectat echilibrul dintre segmentele progresiste și conservatoare.

BIBLIOGRAFIE:

***, *Chronicle of Novgorod 1016-1471* (Robert MICHELL, Nevill FORBES Trans.), London: Offices of the Society, 1914.

***, *The Secret History of the Mongols: A Mongolian Epic Chronicle of the Thirteenth Century* (Trans. DE RACHEWILTZ, Igor), Boston: Brill, 2004.

***, *The Secret History of the Mongols: The life and times of Chinggis Khan* (Ed., Trans., Urgune ONON), London: Routledge, 2001.

Ahmed, SLIMANI, *La modernité du concept de nation au XVIIIe siècle (1715-1789): apport des thèses parlementaires et des idées politiques du temps*, Marseille: Presse Universitaires d'Aix-Marseille, 2004.

AIGLE, Denisa, *The Mongol Empire Between Myth and Reality: studies in anthropological history*, Boston: Brill, 2014.

ALEXANDER D., Richard, *Natural Selection and the Analysis of Human Sociality in The Changing Scenes in the Natural Sciences, 1776-1976* (Ed. Clyde E. GOULDEN), Philadelphia: Academy of Natural Sciences, 1977.

ANDERSON, Benedict, *Imagined Communities: Reflections of the Origins and Spread of Nationalism*, London: Verso, 2006.

ANDERSON, Perry, *Passages from Antiquity to Feudalism*, London: NLB, 1978.

Andrew, WEST, Viacheslav, ZAYTSEV, *Preliminary proposal to encode a set of 30 Tamga symbols*, 06.06.2019.

ATWOOD P., Christopher, *Encyclopedia of Mongolia and the Mongol Empire*, New York: Facts

on File, 2004.

BAIPAKOV, K. M., KUMENOV, B. E., *The Kazakhs in History of civilizations of Central Asia Vol. V; Development in contrast: from the sixteenth to the mid-nineteenth century* (Ed. Chahryar ADLE *et. al.*), Paris: UNESCO Publishing, 2003.

BECKER, Seymour, *Russia's Protectorates in Central Asia: Bukhara and Khiva, 1865-1924*,

BELL, Andrew, *A History of Feudalism*, London: Longman, 1863.

BENISCH, Abraham, Trans., Ed., *Travels of Rabbi Petachia of Ratisbon*, London: Trubner, 1856.

BERTRAM, Christopher, *Routledge Philosophy Guidebook to Rousseau and The Social Contract*, London: Routledge, 2004.

BHAVNA, Dave, *Kazakhstan: Ethnicity, Language and Power*, London, Routledge, 2007.

BRILL-OLCOTT, Martha, *The Kazakhs*, Stanford: Hoover Institution Press, 1995.

BROSE, Michael, *Qipchak Networks of Power in Mongol China in How Mongolia Matters: War, Law and Society* (Ed. M. Rossabi), Boston: Brill, 2017.

BURNHAM, Philip, *Spatial mobility and political centralization in pastoral societies in Pastoral production and society*, London: Cambridge University Press, 2000.

CHERNIAVSKY, Michael, *Khan or Basileus: An Aspect of Russian Medieval Political Theory* in *Journal of the History of Ideas Vol. 20*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1959.

CHOKOBAEVA, Aminat, Cloé DRIEU, Alexander MORRISON, *The Central Asian Revolt of 1916*, Manchester, Manchester University Press, 2022.

COOK, Joana, VALE, Gina, *From Daesh to 'Diaspora': Tracing the Women and Minors of Islamic State*, London, ICRS, 2018.

CONNOR, Walker, *Ethnonationalism: The Quest for Understanding*, Princeton: Princeton University Press, 1994.

CONNOR, Walker, *The National Question in Marxist-Leninist Theory and Strategy*, Princeton: Princeton University Press, 1984.

DADABAYEVA, Gulnara, SHARIPOVA, Dina, *Novy Uzen Riots in 1989: Ethnic Conflict or Economic Nationalism?* In *Chahiers d'Asie centrale*, Open Edition Journals, 30.12.2016.

DAVIES, Norman, *Europe: A history*, London: Pimlico Random House, 1997.

DAWSON, Giovanni da Pian del Carpine in Christopher, *Mission to Asia*, Toronto: University of Toronto Press, 1980.

DE TORRE MAGGIORE, Roger, *Epistola in miserabile Carmen super destructione regni Hungariae per Tartaros* in *Anonymous and Master Roger* (Ed. Janos M. BAK, Urszula BORKOWSKA *et al.*), Budapest: CEU Press, 2010.

DEUTSCH, Karl, *Nationalism and Social Communication*, London: MIT Press, 1966.

DROBNY, Jaroslav, *Cumans and Kipchaks: Between Ethnonym and Toponym* in *Graecolatina et Orientalia*, Bratislava: University Press, 2012.

DURKHEIM, Emile, *The Division of Labor in Society*, [1893], Glencoe: Free Press, 1960.

FORTES, Meyer, EVANS-PRITCHARD, E. E., *African Political Systems*, London: Oxford University Press, 1950.

FULLERTON JOIREMAN, Sandra, *Nationalism and Political Identity*, London: Continuum, 2003.

GARTHWAITE, Gene, *Tribes, confederations, and the state: An historical overview of the Bakhtiari and Iran in The conflict of tribe and state in Iran and Afghanistan* (ed. R. Tapper), London: Croom Helm, 1983.

GEISS P., See, *Pre-tsarist and tsarist Central Asia: Communal commitment and political order in change*, London: Routledge, 2003.

GELLNER, Ernest, *Nations and Nationalism*, New York: Cornell University Press, 1983.

GODELIER, Maurice, *Perspectives in Marxist Anthropology*, London: Cambridge University Press, 1977.

GOLDEN B., Peter, *An Introduction to the History of the Turkic Peoples; Ethnogenesis and State-Formation in Medieval and Early Modern Eurasia and the Middle East*, Wiesbaden: Harrassowitz, 1992.

GOLDEN B., Peter, *An Introduction to the History of the Turkic Peoples; Ethnogenesis and State-Formation in Medieval and Early Modern Eurasia and the Middle East*, Wiesbaden: Harrassowitz, 1992.

GOLDEN B., Peter, *Codex Cumanicus in Central Asian Monuments* (Ed. Hasan B. Paksoy), Istanbul: Isis Press, 1992.

GOLDEN B., Peter, *Nomads and Sedentary Societies in Medieval Eurasia in Agricultural and Pastoral Societies in Ancient and Classical History* (Ed. Michael ADAS), Philadelphia: Temple University Press, 2001.

GOLDSCHMIDT, Walter, *A general model for pastoral social systems in Pastoral production and society*, London: Cambridge University Press, 2000.

HALPERIN J., Charles, *The Mongols and the Golden Horde: The Mongol Impact on Medieval Russian History*, Indianapolis: Indiana University Press, 1987.

HARCAVE, Sidney, *The Russian Revolution of 1905*, London, Collier Books, 1970.

HAW G., Stephen, *The Persian Language in Yuan-Dynasty China: A Reappraisal in East Asian History #39* (Ed. BREUKER R., PENNY B.), Canberra: Australian National University Press, 2014.

HEPP, Andreas, BERG, Matthias, ROITSCH, Cindy, *Mediatized worlds: Culture and society in a media age*, London: Palgrave Macmillan, 2014.

HERODOTUS, *Histories*, (GODLEY, A. D. Trans.), Kittilä: Pekka Mansikka, 2021.

HOBBSAWN, E., RANGER, T., *The Invention of Tradition*, Cambridge: Cambridge University Press, 1983.

HOEKSTRA, Kinch, *Hobbes on the Natural Condition of Mankind in The Cambridge Companion to Hobbes's Leviathan* (Ed. Patricia SPRINGBORG), Cambridge: Cambridge University Press, 2007.

JACKSON, Patrick Thaddeus, *The Conduct of Inquiry in International Relations: Philosophy of science and its implications for the study of world politics*, London: Routledge, 2011.

JACKSON, Peter (Ed.), *The Mission of Friar William of Rubruck; His Journey to the Court of the Great Khan Möngke 1253-1255*, Surrey: Ashgate, 2010.

JANSEN, Christian, *The Formation of German Nationalism* in Helmut WALSER SMITH (Ed.), *The Oxford Handbook of Modern German History*, Oxford: Oxford University Press, 2011.

Joanna PORUCZNIK, *The Image of a "Drunken Scythian" in Greek Tradition*, University of Liverpool, 2013.

JOHNSON, Rob, *Oil, Islam and Conflict: Central Asia since 1945*, London, Reaktion Books, 2007.

JUSDANIS, Gregory, *The Necessary Nation*, Princeton: Princeton University Press, 2001.

JUVAINI, 'Ala-ad-Din 'Ata-Malik, *The History of the World Conqueror* (Trans. John Andrew Boyle), Cambridge: Harvard University Press, 1958.

KHODARKOVSKY, Michael, *Where Two Worlds Meet: The Russian State and the Kalmyk Nomads, 1600-1771*, London: Cornell University Press, 1992.

KIM, Hyun Jin, VERVAET, Frederik Juliaan, ADALI, Selim Ferruh, *Eurasian Empires in Antiquity and the Early Middle Ages: Contact and Exchange between the Graeco-Roman World, Inner Asia and China*, London: Cambridge University Press, 2017.

KINDLER, Robert, *Stalin's Nomads: Power & Famine in Kazakhstan*, (Trans. Cynthia Klohr), Pittsburgh, Pittsburgh University Press, 2018.

KOVACS, Szilvia, *Bortz, A Cuman Chief in the 13th Century* in *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* vol. 58, Szeged: Akademiai Kiado, 2005.

KRADER, Lawrence, *Formation of the State*, Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1969.

KRADER, Lawrence, *The origin of the state among the nomads of Asia in Pastoral production and society*, London: Cambridge University Press, 2000.

KRADIN N., Nikolay, *Nomadic Empires: Origin, Rise, Decline in Nomadic Pathways in Social Evolution* (Ed. N. KRADIN, D. M. BONDARENKO, T. J. BARFIELD), Moscow: MeaBooks, 2003.

KUPER, Adam, *The Reinvention of Primitive Society: Transformations of a myth*, London:

Routledge, 2005.

LAMB, Harold, *Genghis Khan: Emperor of all Men*, London: Thornton Butterworth, 1936.

LAVISSE, E., *L'Histoire de France*, Paris: Bibliotheque Nationale, 1895.

LEE, Joo-Yup, *Qazaqlıq, or Ambitious Brigandage, and the Formation of the Qazaqs: State and Identity in Post-Mongol Central Asia*, Boston: Brill, 2012.

LEVSHIN, Alexey, *Description des Hordes et des steppes des Kirghiz-Kazaks ou Kirghiz-Kaïssaks* (trans. Ferry de Pigny), Paris: L'Imprimerie Royale, 1840.
London: Routledge, 2004.

MADAMINOVA, Rokhila, “*Populist Discourse in post-Soviet Kazakhstan and Tajikistan*” (Master thesis, Central European University, 2017).

MAGDALINO, Paul, *The Empire of Manuel I Komnenos, 1143-1180*, Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

MALCZEWSKI, Eric, *Durkheim and the Nation*, Istanbul, Istanbul University Press, 2018.

MASHKEEV, Alexey, *Istoricheskii obzor Turkestana: Nastupatel'nago dvizheniia v nego russkikh*, St. Petersburg, 1890.

MICHELET J., *Precis de l'histoire modern*, Paris, 1287.

MOSCA, Gaetano, *The Ruling Class* (trans. H. D. Kahn), New York: McGraw-Hill, 1939.

MIȘCOIU, Sergiu, *Formarea națiunii. O teorie socio-constructivistă*, Editura Fundației pentru Studii Europene , Cluj-Napoca, 2006.

NAUMOV V., Igor, *The History of Siberia* (Ed. David N. Collins), London: Routledge, 2006.

NAZARBAYEV, Nursultan, *Leadership Perspectives*, London, First, 2015.

NEUMANN, Karl, *Die Hellenen im Skythenlande I*, [1855], Berlin, De Gruyter, 2018.

NODA, Jin, ONUMA, Takahiro, *A Collection of Documents from the Kazakh Sultans to the Qing Dynasty*, Tokyo: TIAS: Department of Islamic Area Studies, 2010.

NODA, Jin, *The Kazakh Khanates between the Russian and Qing Empires; Central Eurasian International Relations during the Eighteenth and Nineteenth Centuries*, Boston: Brill, 2016,.

NOONAN S., Thomas, *Rus', Pechenegs and Polovtsy: Economic Interaction Along the Steppe Frontier in the Pre-Mongol Era in Russian History Vol. 19: The Frontier in Russian History*, Minneapolis: Brill, 1992.

PETRY F., Carl, *The Cambridge History of Egypt Vol. I: Islamic Egypt, 640-1517*, London: Cambridge University Press, 2006.

PRISCUS, fr. 8 in *The Fragmentary History of Priscus: Attila, the Huns and the Roman Empire, AD 430 – 476*, Merchantville: Evolution Publishing, 2014.

RENAN, E., *What is a Nation* [1885] in *Nation and Narration*, ed. H. Bhabha London: Routledge, 1990.

RENAN, Ernest, *What is a Nation*, Ed. M.F.N. Giglioli, New York: University Press, 2018.

Rogers BRUBACKER, *Citoyenneté et nationalité en France et en Allemagne*, Paris: Berlin, 1977.

ROLLER, Renate, *The World of the Scythians*, Tr. F.G. Walls, Berkeley: University of California Press, 1989.

ROUX, Jean-Paul, *Tängri: Essai sur le ciel-dieu des peuples altaïques* in *Revue de l'histoire des religions*, tome 149, Paris: Armand Colin, 1956.

SAIRAMBAY, Yerkebulan, “Young people’s perspectives on how ‘Zhuz’ and ‘Ru’ clans affect them: evidence from three different cities in post-Soviet Qazaqstan’, *Studies of Transition States and Societies*, 11(1).

SATPAYEV, Dossym, UMBETALIYEVA, Tolganay, *The protests in Zhanaozen and the Kazakh oil sector: Conflicting interests in a rentier state* in *Journal of Eurasian Studies*, Almaty, 2015.

SCHATZ, Eugene, *Modern clan politics: the power of ‘blood’ in Kazakhstan and beyond*, Seattle: University of Washington Press.

SCHYULER, Eugene, *Turkistan: Notes of a Journey in Russian Turkistan, Khokand, Bukhara and Kuldja*, New York: Scribner, Armstrong & CO., 1876.

SINOR, Denis, KLYASHTORNY G., Sergey, *The Türk Empire in History of Civilizations of Central Asia vol. III: The crossroads of civilizations: A.D. 250 to 750* (Ed. B. A. Litvinsky), Paris: UNESCO Publishing, 1996.

SMITH C.J., *The Roman Clan: The Gens from ancient ideology to modern anthropology*, Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

SNEATH, David, *The Headless State: Aristocratic Orders, Kinship Society, Misinterpretations of Nomadic Inner Asia*, New York: Columbia University Press, 2007.

SOUTHALL W., Aidan, *The Illusion of Tribe in Perspectives on Africa: A reader in Culture, History and Representation* (Ed. GRINKER R., Roy, LUBKEMANN C., Stephen, STEINER B., Christopher), Chichester: Wiley-Blackwell, 2010.

SPINEI, Victor, *The Romanians and the Turkic Nomads North of the Danube Delta from the Tenth to the Mid-Thirteenth Century*, Leiden: Brill, 2009.

STRAYER R., Joseph, *The Historical Experience of Nation-Building in Europe* in Ed. DEUTSCH W., Karl, FOLTZ J., William, *Nation Building in Comparative Contexts* [1966], London: Routledge, 2017.

SZEMERENYI, Oswald, *Four Iranian Ethnic Names: Scythian – Skudra – Sogdian – Saka*, Vienna: VÖAW, 1980.

THOM M., Tribes within nations: The ancient Germans and the history of modern France. in *Nation and Narration*, ed. H. Bhabha, London: Routledge, 1990.

THOMPSON, Stith, *The Folktale*, New York: Dryden Press, 1946.

USKENBAY, Kanat, *Left Wing of the Ulus of Jochi in the 13th – the Beginning of the 15th Centuries* in *The Golden Horde in World History* (Ed. R. Khakimov, M. Favereau), Kazan: Sh. Marjani Institute of History, 2017.

ARTICOLE:

***, “Kazakh President Nazarbayev Abruptly Resigns, But Will Retain Key Roles”, RadioFreeEurope/RadioLiberty, March 19, 2019.

BARFIELD J., Thomas, *The Hsiung-nu Imperial Confederacy: Organization and Foreign Policy* in *The Journal of Asian Studies* Vol. 16, Ann Arbor: Association for Asian Studies, 1981.

BODGER, Alan, *Abulhair, Khan of the Kazakh Little Horde, and his Oath of Allegiance to Russia of October 1731* in *The Slavonic and East European Review* Vol. 58 (Ed. F. L. Carsten et. al.), London: University of London, 1980.

DE WESSE, Devin, *The Politics of Sacred Lineages in 19th-Century Central Asia: Descent Groups Linked to Khwaja Ahmad Yasavi in Shrine Documents and Genealogical Charters* in *International Journal of Middle East Studies* Vol. 31 (Ed. Stephen Humphreys), London: Cambridge University Press, 1999.

EREMIA, Anatol, “*Toponomia Bugeacului: aspecte și conexiuni interdisciplinare (III)*”, Revista Limba Română, Nr.1, 2020.

HABIB, Irfam, *The Portuguese Estado da India and Central Asian Trade in The Kazakhs in History of civilizations of Central Asia Vol. V; Development in contrast: from the sixteenth to the mid-nineteenth century* (Ed. Chahryar ADLE et. al.), Paris: UNESCO Publishing, 2003.

IZMAILOV, Iskander, *The History of the Jochid Ulus: Studies in the Russian and foreign science in Ethnogenesis of the Tatar People in The History of the Tatars Since Ancient Times in Seven Volumes Vol. II: The Ulus of Jochi (Golden Horde). 13th century – Mid-15th century.* (Ed. USMANOV, Mirkasym, KHAKIMOV, Rafael), Kazan: Academy of Sciences of the Republic of Tatarstan, 2017.

IZMAILOV, Iskander, ISKHAKOV, Damir, *The Bulgar-Kipchak stage in the Ethnogenesis of the Tatar People in The History of the Tatars Since Ancient Times in Seven Volumes - Vol. 2: Volga Bulgaria and the Great Steppe* (Ed. Mirkasym USMANOV, Rafael KHAKIMOV), Kazan: Academy of Sciences of the Republic of Tatarstan, 2017.

KENZHEAKHMET, Nurlan, *The Qazaq Khanate as Documented in Ming in Journal of Asian History vol. 49* (Ed. Dorothee Schaab-Hanke, Achim Mittag), Weisbaden: Harrassowitz, 2015.

MANN, Michael, *The Sources of Social Power Vol. I: A history of power from the beginning to A.D. 1760*, London: Cambridge University Press, 1986.

MESERVE I., Ruth, *Religions in the Central Asian Environment in Hisotry of Civilizations of Central Asia Vol. IV: The age of achievement: A.D. 750 to the end of the fifteenth century* (Ed. C. E. Bosworth, M. S. Asimov), Paris: UNESCO Publishing, 2000.

MIYAWAKI, Junko, *The Chinggisid Principle in Russia in Russian History Vol. 19 No. ¼, The Frontier in Russian History* (Ed. Richard Heile), Leiden: Brill, 1992.

MORGAN D. O., *The 'Great Yasa of Chingiz Khan' and Mongol Law in the Ilkhanate* in *Bulletin of the School of Oriental and African Studies Vol. 49*, Cambridge: Cambridge University Press, 1986.

MUNKH-ERDENE, Lhamsuren, *Political Order in Pre-Modern Eurasia: Imperial Incorporation and the Hereditary Divisional System* in *Journal of the Royal Asiatic Society THIRD SERIES Vol. 26*, Cambridge: Cambridge University Press, 2016.

NATSAGDORJ, Sh., *The Economic Bases of Feudalism in Mongolia* in *Modern Asian Studies, Vol. I, No. 3*, London: Cambridge, 1967.

OVOZI, Qishloq, "Kazakh 'Rerun': A Brief History Of Kazakhstan's Presidential Elections", RadioFreeEurope/RadioLiberty, March 09, 2015.

SURSE ONLINE:

***, "Time of Troubles, (1606-13) Period of political crisis in Russia after the (...) end of the Rurik dynasty (1598) (...) rule was weakened by revolts (...) and the invasion of Russia by the Polish king Sigismund III Vasa in 1609-1610. (...) A new representative assembly met in 1613 and elected Michael Romanov as tsar, commencing the 300-year reign of the Romanov dynasty." Britannica, <https://www.britannica.com/summary/Time-of-Troubles>, accessed 22.09.2022.

Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/place/Mongolia/The-rise-of-Genghis-Khan>, accessed 21.08.2022.

Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/Tatar>, accessed 25.06.2022

<https://lektsia.com/18x5cd3.html>, accessed 20.09.2022.

<https://www.mdpi.com/2072-4292/7/3/2449>, accessed 01.05.2022.

The Building Blocks of a Digital Nation, <https://www.overthereality.ai/blog/the-building-blocks-of-a-digital-nation/>, accessed 20.02.2022

The First Laws in the Steppe, <https://e-history.kz/en/projects/show/23327/>, accessed 08.09.2022.

https://www.academia.edu/39547006/West_Andrew_and_Viacheslav_Zaytsev_2019_Preliminary_proposal_to_encode_a_set_of_30_Tamga_symbols_Document_No_JTC1_SC2_WG2_N5092_L2_19_216_The_Unicode_Consortium_official_site_90_pp, accessed 21.09.2022.

https://www.youtube.com/watch?v=uNMTbhIVCow&list=LL&index=15&ab_channel=TheJackmeister%3AMongolHistory, accessed 28.08.2022 – Résumé and commentary by Jack Wilson

AZHIGULOVA, Khalida, *Alt-Right groups in Kazakhstan: How they succeed in cancelling a Bill against domestic violence*, The Foreign Policy Centre, 22.07.2021, <https://fpc.org.uk/alt-right-groups-in-kazakhstan-how-they-succeeded-in-cancelling-a-bill-against-domestic-violence/>, (accessed 21.01.2023).

Behind the Unrest in Kazakhstan, 14.01.2022, CrisisGroup, <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/central-asia/kazakhstan/behind-unrest-kazakhstan>, (accessed 03.02.2023).

CAMPANA, Aurélie, *The Soviet Massive Deportations – A Chronology*, 05.11.2007, <https://www.sciencespo.fr/mass-violence-war-massacre-resistance/fr/document/soviet-massive-deportations-chronology.html>, accessed 10.12.2022.

ERUYGUR, Burc, *Former Kazakh President Nursultan Nazarbayev stripped of 'honorary senator' title*, AA, 12.01.2023, <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/former-kazakh-president-nursultan-nazarbayev-stripped-of-honorary-senator-title/2786086>, (accessed 03.02.2023).

GORDEYEVA, Maryia, AUYEZOV, Olzhas, *Suspected Islamist militant kills five in Kazakhstan*, Reuters, 18.07.2016, <https://www.reuters.com/article/us-kazakhstan-shooting-idUSKCN0ZY0DY>, (accessed 22.01.2023).

GORDEYEVA, Maryia, *Kazakhstan floats tenge, currency tumbles*, Reuters, 20.08.2015, <https://www.reuters.com/article/us-kazakhstan-tenge-idUSKCN0QP0PN20150820>, (accessed

02.02.2023).

GOTEV Georgi, *Russia shuts down terminal after Kazakhstan agrees to send more oil to the EU*, Euractiv, 06.07.2022, <https://www.euractiv.com/section/central-asia/news/russia-shuts-down-terminal-after-kazakhstan-offers-to-send-more-oil-to-the-eu/>, accessed 13.12.2022.

Kazakhstan – Country Commercial Guide, International Trade Administration, 01.09.2022, <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/kazakhstan-market-challenges>, (accessed 02.02.2023).

KOZHANOVA, Nazira, *Kazakhstan's Xinjiang Dilemma*, The Diplomat, 01.05.2019, <https://thediplomat.com/2019/04/kazakhstans-xinjiang-dilemma/>, (accessed 23.01.2023).

LAHANULY, Nurtai, *Что дала программа по привлечению молодежи с юга на север?*, 26.08.2019, Radio Azattyk, https://rus.azattyq.org/amp/kazakhstan-serpin-program-5-years-results/30128912.html?fbclid=IwAR062eDQ5JK_6l9GR5Irt84m3PTMBTHgmhiyM8b1l0re6LZb_wmTs0ZB9Fo, (accessed 21.01.2022).

LE CORRE, Philippe, *Kazakhstan must look beyond the Belt and Road*, 04.05.2018, IRIS, <https://www.iris-france.org/112196-kazakhstan-must-look-beyond-the-belt-and-road/>, (accessed 24.01.2023).

LILLIS, Joanna, *Kazakhstan: Astana Confronts Extremist Threat*, Eurasianet, 06.09.2011, <https://eurasianet.org/kazakhstan-astana-confronts-extremist-threat>, (accessed 22.01.2023).

MANN, Robert, *The Song of Prince Igor*, The Birchbark Press of Karacharovo, pp. 1-60, <http://birchbarkpress.yolasite.com/resources/IGOR%20TALES%20BOOK%202010%20blk.pdf>, accessed 25.06.2022.

MARKETS, Emering, *Death toll from Aktobe reaches 19: Kazakh police*, Reuters, 07.06.2016, <https://www.reuters.com/article/us-kazakhstan-shooting-toll-idUSKCN0YT0M3>, (accessed

22.01.2023).

Meeting with the representatives of the Spiritual Council of Kazakhstan's Muslims, 19.04.2017, https://www.akorda.kz/ru/events/akorda_news/meetings_and_receptions/vstrecha-s-predstavatelyami-duhovnogo-upravleniya-musulman-kazahstana, (accessed 22.01.2023).

MICHEL, Casey *Putin's Chilling Kazakhstan Comments*, 03.09.2014, *The Diplomat*, <https://thediplomat.com/2014/09/putins-chilling-kazakhstan-comments/>, (accessed 23.01.2023).

MYNZHAN N., *The Golden Path of Qasym Khan*, <https://bilim-all.kz/article/16069-Qasym-hannyn-qasqa-zholy>, accessed 08.09.2022.

NAJIBULLAH, Farangis *'Black is Only For Funerals!' Kazakh President Calls for Ban Against Islamic Attire*, *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 23.04.2017, <https://www.rferl.org/a/kazakhstan-nazarbaev-banning-islamic-dress-black-funerals/28447008.html>, (accessed 22.01.2023).

OECD, The World Bank 2015, *OECD Reviews of School Resources: Kazakhstan 2015*, p. 29, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264245891-5-en.pdf?expires=1676900678&id=id&accname=guest&checksum=C50ABA12CE4D07B7BF2B2DCF86DDC5B0>, (accessed 21.01.2023).

PAVLOVA, Pavlina, *How Kazakhstan's control of information can turn into a regime weakness*, *OpenGlobalRights*, 31.01.2022, <https://www.openglobalrights.org/how-kazakhstans-control-of-information-can-turn-into-a-regime-weakness/>, (accessed 03.02.2023).

SABITOV, Zhaxylyk, BAIMUKHANOV, Nurbol, *"The Niruns and the Subclade C2a3-F4002 (the starcluster)"*, https://www.researchgate.net/publication/271138659_The_Niruns_and_the_Subclade_S2a3-F4002_the_starcluster, accessed 21.09.2022.

SANAYEVA, Dariga, *Why Haven't Kazakh Xinjiang Protests Gained Traction?*, The Diplomat, 18.08.2021, <https://thediplomat.com/2021/08/why-havent-kazakh-xinjiang-protests-gained-traction/>, (accessed 23.01.2023).

SAYKI, Inci, *Council of Europe: Corruption in Kazakhstan is a Serious Problem*, OCCRP, 20.06.2022, <https://www.occrp.org/en/daily/16466-council-of-europe-corruption-in-kazakhstan-is-a-serious-problem>, (accessed 02.02.2023).

SEIDUMANOV, Serik et. al., *Creating Kazakhstani Sociology*, The Futures We Want, 21.01.2016, <https://futureswewant.net/kazakhstani-sociology/>, (accessed 23.01.2023).

South Caucasus and Central Asia: The Belt and Road Initiative. Kazakhstan Country Case Study, The World Bank, 06.2020, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34117/South-Caucasus-and-Central-Asia-The-Belt-and-Road-Initiative-Kazakhstan-Country-Case-Study.pdf?sequence=4&isAllowed=y>, (accessed 23.01.2023).

TEMIRLANEVA, Araylym, *Over 5,500 South Kazakhstani students study under Serpin programme*, 29.05.2017, https://www.inform.kz/en/over-5-500-south-kazakhstani-students-study-under-serpin-programme_a3030845/amp?fbclid=IwAR2h99HpovNd2wiyG3lmWpXn3OgomuSU2A_coUPebMsGAT8Wprou5CAEQcE, (accessed 21.01.2023).

The Serpin Programme: Програма «Серпін» успешно реализуется, <https://ksu.edu.kz/enrollee/serpn-2050/> (accessed 21.01.2023).

The worship of Tengri (deity of Turko-Mongolic tribes), benevolent deity of the Upper World, associated with the sky: web source, <https://www.britannica.com/topic/shamanism/Worldview>, accessed 22.08.2022.

VERBER, Yelena, *Former Islamic State Fighter from Kazakhstan Warns Others Against Jihad Recruiters*, Radio Free Europe/Radio Liberty, 27.07.2022, <https://www.rferl.org/a/kazakhstan-islamic-state-former-militant-speaks-prison/31961581.html> (accessed 22.01.2023).

VERESHCHAGIN, Vasily, *How Russia conquered Central Asia*, 26.05.2021, <https://www.rbth.com/history/333823-how-russia-conquered-central-asia>, accessed 18.11.2022.

WEST, Andrew, ZAYTSEV, Viacheslav, *Preliminary proposal to encode a set of 30 Tamga symbols*, 06.06.2019.

WEITZ, Richard, *Kazakhstan Responds to Ukraine Crisis*, Jamestown Foundation, 24.03.2014, <https://www.refworld.org/docid/5332b98b4.html>, (accessed 23.01.2023).

ZARDYKHAN, Zharmukhamed, *Kazakhstan Responds to Recent “Territorial Claims”*, Eurasian Research Institute, <https://www.eurasian-research.org/publication/kazakhstan-responds-to-recent-territorial-claims/>, accessed 13.12.2022.

ZHABAGIN, Maxat, *et. al.*, “*The medieval Mongolian roots of Y-chromosomal lineages from South Kazakhstan*”, 22.10.2020, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7583311/>, accessed 21.09.2022.

ZHURSIN, Zhanagul, NAJIBULLAH, Farangis, *The Hijab Debate Intensifies as School Starts in Kazakhstan*, Radio Free Europe/Radio Liberty, 05.09.2019, <https://www.rferl.org/a/the-hijab-debate-intensifies-as-school-starts-in-kazakhstan/30148088.html>, (accessed 22.01.2023).